

Suomen Biologian Seura Vanamo ry

Hallitus

Puheenjohtaja Prof. Jouko Rikkinen, biotieteiden laitos, kasvibiologia, PL 65 (Viikinkaari 1), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO;

☎ (09) 1915 7793; telekopio (09) 1915 7788; jouko.rikkinen@helsinki.fi

Varapuheenjohtaja Dos. Leena Lindström, bio- ja ympäristötieteiden laitos, PL 35 (Survontie 9), 40014 JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO; ☎ (014) 260 4197; telekopio (014) 260 2321; leena.m.lindstrom@jyu.fi

Rahastonhoitaja Prof. Hannu Lehtonen, ympäristötieteiden laitos, PL 65 (Viikinkaari 1), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO; ☎ (09) 1915 8468; hannu.lehtonen@helsinki.fi

Sihteeri Annina Launis, kasvimuseo, PL 7 (Unioninkatu 44), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO; ☎ 040 849 8808; annina.launis@helsinki.fi

Kirjastonhoitaja Intendentti Mikko Piirainen, kasvimuseo, PL 7 (Unioninkatu 44), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO; ☎ (09) 1912 4438; telekopio (09) 1912 4456; mikko.piiirainen@helsinki.fi

Lisäjäsenet

Tutkija Jarmo Saarikivi, ympäristötieteiden laitos, PL 65 (Viikinkaari 1), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO; ☎ (09) 1915 7714; jarmo.saarikivi@helsinki.fi

FM Sari Siipola, biotieteiden laitos, PL 65 (Viikinkaari 1), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO; ☎ 050 336 4292; sari.siipola@helsinki.fi

Lehtori Jukka Talvitie, Laivalahdenkaari 21 B 21, 00810 HELSINKI; ☎ 040 779 4476; talvitie.bmol@gmail.com

Prof. Jari Valkonen, maataloustieteiden laitos, PL 27 (Latokartanonkaari 5–7), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO; ☎ (09) 1915 8387; jari.valkonen@helsinki.fi

Vanamon yhdysenkilöt

Joensuu Yliopistonlehtori Teemu Tahvanainen, Itä-Suomen yliopisto, Joensuu kampus, biologian laitos, PL 111, 80101 JOENSUU; ☎ 050 355 9177; teemu.tahvanainen@uef.fi

Jyväskylä Prof. Markku Kuitunen, bio- ja ympäristötieteiden laitos, PL 35 (Survontie 9), 40014 JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO; ☎ (014) 260 2301; markku.kuitunen@jyu.fi

Kuopio Yliassistentti Paula Henttonen, Itä-Suomen yliopisto, Kuopion kampus, biotieteiden laitos, PL 1627, 70211 KUOPIO; ☎ 040 355 3149; paula.henttonen@uef.fi

Lahti Yliopistonlehtori Anne Ojala, Helsingin yliopisto, ympäristöekologian laitos, Niemenkatu 73, 15140 LAHTI; ☎ (09) 1912 0340; anne.ojala@helsinki.fi

Oulu Dos. Annamari Markkola, biologian laitos, PL 3000, 90014 OULUN YLIOPISTO; ☎ (08) 553 1530; annamari.markkola@oulu.fi

Turku Dos. Timo Vuorisalo, biologian laitos, 20014 TURUN YLIOPISTO; ☎ (02) 333 5792; timovuo@utu.fi

Jäsenyys ja jäsenmaksu

Vanamo-seuran jäseneksi voi hakeutua maksamalla jäsenmaksun ja ottamalla yhteyttä seuraan. Vuonna 2012 on Luonnon Tutkijan tilaushinnan sisältävä jäsenmaksu 33 euroa ja puolisojäsenmaksu 8 euroa. Maksut suoritetaan Luonnon Tutkijan tilille Sampo 800011-70250.

Pelastetaan vanhat aineistot!

Pitkikäiset havaintosarjat ovat tärkeitä ekologisessa tutkimuksessa, erityisesti silloin, kun tavoitteena on ymmärtää ihmisen aiheuttaman ympäristönmuutoksen vaikutuksia.

Työskentelin lukuvuoden 2001–02 Cambridgen yliopistossa Bryan Grenfellin ryhmässä. Grenfell oli palkannut pienen armeijan avustajia siirtämään vanhoja tuhkarokkotilastoja digitaaliseen muotoon. Viikoittaiset tiedot potilaiden määrästä noin tuhannessa Englannin ja Walesin kaupungissa 1955–65 tuotti tiedoston, jossa on puolisen miljoonaa datapistettä. Tämä aineisto on antanut tietoa paitsi tuhkarokon epidemiologiasta myös yleisemmin spatiaaliseen populaatiodynamiikkaan. Aineistosta tehdyt animaatiot sekä siihen sovitut matemaattiset mallit näyttävät, miten tuhkarokko kulki hierarkkisin aaltoina suuremmista kaupungeista pienempiin. Rokotusten alkamisen jälkeen ympäristön kantokyky (tuhkarokon kannalta ajateltuna) romahti ja populaatiodynamiikan luonne muuttui.

Tuhkarokkoaineiston tavoin valtaosa kaikista systemaattisesti kerätyistä pitkäikäisistä biologisista havaintosarjoista liittyy tavalla tai toisella ihmisen toimeentuloon, terveyteen tai ravintoon. Kotimaisia esimerkkejä ovat 1920 alkanut valtakunnan metsien inventointi ja 1989 alkanut riistaeläinten jälkien laskenta. Molemmista aineistoista on riittänyt alkuperäisen tarkoituksen lisäksi (metsävarojen ja riistakantojen kestävä käyttö) ammennettavaa myös ekologiselle perustutkimukselle. Vastaavanlaisia aineistoja on helposti ymmärrettävistä syistä vähemmän tarjolla sellaisten eliöiden dynamiikasta, joihin ei liity suoraa hyödyntämisenäkölmaa. Mutta Suomesta tällaisia havaintosarjoja onneksi löytyy. Kilpisjärven biologisella asemalla 1946 alkanut pikkunisäkkäiden seuranta jatkuu edelleen, ja vastaavia lyhyempiä havaintosarjoja on kerätty noin kolmestakymmenestä muustakin paikasta. Tutkijat ja harrastajat ovat keränneet mittavia aineistoja niin linnuista, perhosista ja kasveista kuin vaikkapa liito-oravastakin. Ympäristönmuutoksen myötä tällaiset aineistot ovat nousseet arvoon arvaamattomaan. Onko ilmastonmuutos työntänyt eliöpopulaatioita kohti pohjoista? Miksi myyräsyklit ovat hävinneet, vai ovatko ne todella hävinneet?

Vastaavien aineistojen keruu on Venäjällä ollut vielä suurempaa ja mahtavampaa. Riistaeläimiä lasketaan siellä joka talvi noin 30 000 reitillä, joten hihtokilometrejä on tähän mennessä kertynyt hulleat kymmenisen miljoonaa. Tämä lienee maailman suurimpia eliöiden kannanvaihtelua ajassa ja tilassa kuvaavia aineistoja, mutta tieteellisessä tutkimuksessa sitä ei ole juuri vielä hyödynnetty. Toinen esimerkki naapurimaan arkistojen aarteista on 1960-luvulla käynnistetty ”Chronicles of Nature” -ohjelma, jossa on mukana on lähes sata kansallis- ja luonnonpuistoa. Puistojen tutkimushenkilökunta on tehnyt virkatyönään systemaattista ja monipuolista aineistonkeruuta lintujen linjalaskennoista piennisäkkäiden ansapyynteihin. Ilmastonmuutoksen kannalta erityisen kiinnostava on fenologia-aineisto eli vuosittainen tieto siitä, milloin koi-vun lehdet ovat puhjenneet, hyttysten joukkoesiintymät alkaneet, sisiliskot ryömineet koloistaan ja vaikkapa kirjosisepot palanneet muuttomatkaltaan. Yli kahdensadan eläimiin, kasveihin ja sieniin liittyvän päivämäärän lisäksi kirjattavien asioiden listaan kuuluu monipuolinen luettelo ilmaston liittyviä ajan-kohtia, esimerkiksi se alkutalven päivä, jolloin järven jää jo kestää kävelyä. Montakohan kylmää kylpyä tutkijat ovat saaneet tätä parametria mitatessaan?

Käynnistin viime vuonna boreaalisten havumetsien ympäristönmuutokseen liittyvän tutkimushankkeen (<http://www.helsinki.fi/science/metapop/EBFB/>), jonka yhtenä tavoitteena on pelastaa edellä kuvaamani Venäjän puolella kerätyt aineistoja digitaaliseen arkistoon. Pääsin jo raottamaan tämän aarrearkun kantta Kivatsun luonnonpuistosta kerätyn fenologia-aineiston osalta. Kuten aiheesta aiemmin julkaistujen tutkimusten valossa oli odotettavissa, ilmastonmuutos näkyy lähes koko eliökunnassa kevään aikaistumisena ja syksyn viivästymisenä. Jotkin tuloksista ovat melko hätkähdyttäviä. Se talven vaihe, jolloin puiston läpi virtaava joki jäätyy koskipaikkojaan myöten, on siirtynyt viimeisten 40 vuoden aikana peräti kaksi kuukautta eteenpäin.

Lojuukohan jossain vielä kasapäin vanhoja systemaattisesti kerättyjä lintu-, perhos- tai kasviharrastajien aineistoja, jotka uhkaavat vaipua unholaan? Mitä aarteita sinun pöytälaatikostasi löytyy?

Otso Ovaskainen